

Autorki: Katarzyna Malicka-Pędzik • Małgorzata Jas
Autorka aktualizacji: Małgorzata Guellard

Szkoła różnorodności szkołą równości

SZKOŁA PONADPODSTAWOWA

Autorki: Katarzyna Malicka-Pędzik • Małgorzata Jas
Autorka aktualizacji: Małgorzata Guellard

Szkoła różnorodności szkołą równości

SZKOŁA PONADPODSTAWOWA

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Warszawa

Konsultacja merytoryczna

Joanna Soboń i eksperci Wydziału Edukacji Włączającej

Redakcja i korekta

Marzena Odzimek-Jarosińska

Karolina Strugińska

Projekt okładki, layout

Wojciech Romerowicz

Redakcja techniczna i skład

Barbara Jechalska

Fotografia na okładce: © HayDmitriy / Bank zdjęć Photogenica

Ośrodek Rozwoju Edukacji

Warszawa 2022–2024

Wydanie I

IISBN 978-83-67366-18-2

ISBN 978-83-67366-11-3 (moduł II: *Poradnik dla dzieci, uczniów i rodziców w zakresie edukacji włączającej*)

Stan prawny na 1 września 2024

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach licencji

Creative Commons Uznanie Autorstwa – Użycie Niekommercyjne (CC BY-NC 4.0)

Ośrodek Rozwoju Edukacji

Aleje Ujazdowskie 28

00-478 Warszawa

tel. 22 345 37 00

www.ore.edu.pl

Spis treści

I. Uczeń szkoły włączającej – co to oznacza?	4
1. Czym jest edukacja włączająca?.....	4
2. Dlaczego różnorodność jest siłą?.....	5
3. Co się dzieje w klasie zróżnicowanej pod względem potrzeb?	7
II. Jak powinny przebiegać lekcje i jaką pomoc można uzyskać w szkole?	11
1. Edukacja przedmiotowa i zawodowa.....	11
III. Jaka jest rola ucznia i rodziców na różnych etapach uzyskiwania pomocy?	15
IV. Jak będą przebiegać procedury edukacyjne w szkole?.....	19
1. Egzaminy zewnętrzne a dostosowania	22
V. Jakich działań wychowawców i specjalistów można się spodziewać?	24
VI. Jakiego wsparcia można oczekiwać od poradni psychologiczno-pedagogicznej?.....	27
VII. Gdzie szukać pomocy?	29
Zakończenie	30
Bibliografia.....	31
Netografia	32
Akty prawne	36

I. Uczeń szkoły włączającej – co to oznacza?

1. Czym jest edukacja włączająca?

Edukacja włączająca to sposób uczenia i wychowania zapewniający wszystkim uczniom takie same szanse rozwoju i pełnego uczestnictwa w życiu społecznym. Jest to model edukacji, w którym wszystkie dzieci, niezależnie od tego, jakie mają trudności, uczą się razem. Oznacza to, że dzieci z różnymi potrzebami, np. dzieci z niepełnosprawnościami, uczą się razem ze swoimi rówieśnikami. Nauczyciele starają się tak prowadzić lekcje, aby każdy czuł się ważny, miał szansę dobrze zrozumieć materiał i był aktywny w życiu szkoły.

Zdanie młodych osób na temat edukacji włączającej zostało przedstawione w relacji z wysłuchania w Parlamencie Europejskim: [Poglądy młodzieży na edukację włączającą](#) [dostęp: 1.09.2024].

Szkoła włączająca uwzględnia różne potrzeby uczniów uczących się wspólnie w grupie i dąży do ich zaspokojenia poprzez zajęcia grupowe włączające w życie klasy i społeczności szkolnej.

OBEJRZYJCIE I ZASTANÓWCIE SIĘ

Obejrzyjcie krótki film: [Mariusz Kędzierski – człowiek bez barier](#) [dostęp: 30.05.2022].

- Scharakteryzujcie krótko Mariusza.
- Jakie mocne strony tej postaci dostrzegacie?

Edukacja włączająca wynika z regulacji gwarantujących każdemu prawo do wyrażania poglądów w sprawach dotyczących własnej edukacji oraz prawo do włączenia społecznego.

Niektóre akty prawne związane z edukacją włączającą:

- *Deklaracja z Salamanki,*
- *Konwencja o prawach dziecka,*
- *Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych,*
- *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej,*
- *Międzynarodowa Klasyfikacja Funkcjonowania Niepełnosprawności i Zdrowia.*

ZASTANÓWCIE SIĘ I ZAPLANUJCIE

Pomyślcie samodzielnie lub w grupie osób z Waszej klasy/szkoły:

- Jakie bariery obserwujecie w swojej szkole?
- Komu utrudniają one funkcjonowanie?
- Czy macie wpływ na usunięcie choćby jednej z nich?
- Co możecie zrobić?
- Jaki może być Wasz pierwszy krok w pokonywaniu tych barier?

Zarówno nauczyciele, specjaliści, jak i pracownicy niepedagogiczni pomagają Wam przez cały okres nauki. Pomoc ta obejmuje nie tylko opanowanie treści nauczania czy wsparcie emocjonalne, ale również odpowiednie dostosowanie szkoły jako przestrzeni do potrzeb i możliwości każdego z Was, np.:

- zagospodarowanie miejsca w budynku tak, by sprzyjało zaspokajaniu różnych potrzeb i zróżnicowanym aktywnościom;
- odpowiednia aranżacja sal lekcyjnych, pracowni, korytarzy;
- wydzielenie miejsc do przebywania np. podczas przerw;
- zapewnienie podjazdów lub windy dla osób z dysfunkcjami narządu ruchu itp.

Strategię nauczania polegającą na elastycznym stosowaniu metod dydaktycznych i sposobów oceniania, a także dostosowywanie materiałów edukacyjnych i przestrzeni do zróżnicowanych potrzeb uczniów nazywa się **projektowaniem uniwersalnym**. Aby dowiedzieć się, na czym ono polega, obejrzyjcie krótki film: [Zasady projektowania uniwersalnego](#) [dostęp: 1.09.2024].

2. Dlaczego różnorodność jest siłą?

Świat, w którym żyjemy, nie jest jednorodny, a różnorodność tworzy zarówno jego urodę, jak i siłę. Gdyby wszyscy byli tacy sami, nikt nikomu nie byłby potrzebny.

Dzisiejszy świat nazywany jest światem **VUCA** (od angielskiego skrótu).

Charakteryzuje go:

- V = zmienność** (ang. *volatility*),
- U = niepewność** (ang. *uncertainty*),
- C = złożoność** (ang. *complexity*),
- A = niejednoznaczność** (ang. *ambiguity*).

Zróżnicowanie poglądów, pomysłów i doświadczeń ludzi tworzy ich siłę.

W ostatnim czasie zdobyliśmy wiele nowych doświadczeń związanych z pandemią COVID-19 czy wojną toczącą się w Ukrainie. Zarówno jedno, jak i drugie pokazały, jak bardzo różnorodność łączy.

OBEJRZYJCIE I ZASTANÓWCIE SIĘ

Przygotujcie kartkę i długopis. Wyobraźcie sobie, że na skutek jakiegoś zrzędzenia losu trafiliście do szkoły, która wygląda dokładnie jak Wasza, ale nie ma w niej nikogo znajomego. Właśnie zaczyna się lekcja. Nauczyciel przygotowuje się do projekcji filmu. Intuicja podpowiada Wam, że trzeba zanotować, bo po projekcji możecie zostać zapytani. O co? O to, o co zwykle pytają nauczyciele.

Obejrzyjcie film [Golem rabina Eliasza](#) ze strony wielokulturowego projektu „Cztery Strony Bajek” [dostęp: 1.09.2024], a następnie zapiszcie na kartce odpowiedzi na poniższe pytania:

- Kto był bohaterem filmu i jaką pełnił rolę?
- Gdzie rozgrywała się akcja filmu?
- Jaka postać została ulepiona i co miała napisane na czole?
- Jak możecie scharakteryzować tę postać?
- Jaki problem się pojawił?
- Która litera została starta z czoła?
- Jakie przesłanie niesie film?

Po udzieleniu odpowiedzi zastanówcie się:

- Jak czuliście się, wchodząc w rolę nieznanego?
- Na ile pytań odpowiedzieliście prawidłowo?
- Jakie myśli towarzyszyły Wam podczas wykonywania zadania?

Uczniowie trafiający do Waszych klas z odmiennych kulturowo i językowo obszarów, szczególnie z objętej wojną Ukrainy, doświadczają licznych trudności. Mogą się nudzić, irytować, złościć. Mogą się obawiać i odczuwać lęk. Mogą również być zaciekawieni, chcieć poznawać i uczyć się, przekraczać trudności. Dużo zależy od wsparcia, które otrzymają – zarówno od Was, jak i od nauczycieli.

Akceptacja różnorodności jest ważną postawą człowieka XXI wieku, która przygotowuje do dorosłości i decyduje o współodpowiedzialności za rozwój społeczeństwa.

3. Co się dzieje w klasie zróżnicowanej pod względem potrzeb?

Klasa szkolna jest przestrzenią codziennych spotkań kilkanaścioro lub więcej młodych osób, które różnie wyglądają, różnorodnie się zachowują, przejawiają odmienne potrzeby i od wczesnego dzieciństwa gromadzą rozmaite doświadczenia życiowe. Psycholog Tomasz Knopik dostrzega w takiej grupie „kapitał różnorodności”¹. Słowo kapitał najczęściej jest kojarzone z majątkiem w rozumieniu finansowym. Pamiętajcie jednak, że kapitał to również „dorobek intelektualny lub artystyczny jakiejś osoby lub grupy, z którego będzie ona mogła korzystać w przyszłości”².

W klasie każdy z uczniów ma indywidualne potrzeby dotyczące warunków uczenia się oraz własnego rozwoju. Te potrzeby są często odmienne, ale równie ważne.

Wynikają one np. z:

- niepełnosprawności (uczniowie niesłyszący, słabosłyszący, niewidomi, słabowidzący, z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją, z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, umiarkowanym lub znacznym, z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera, i z niepełnosprawnościami sprzężonymi);
- niedostosowania społecznego lub z zagrożenia niedostosowaniem społecznym;
- zaburzeń zachowania lub emocji;
- szczególnych uzdolnień;
- specyficznych trudności w uczeniu się;
- deficytów kompetencji i zaburzeń sprawności językowych;
- choroby przewlekłej;
- sytuacji kryzysowych lub traumatycznych;
- niepowodzeń edukacyjnych;
- zaniedbań środowiskowych związanych z sytuacją bytową ucznia i jego rodziny, sposobem spędzania czasu wolnego i kontaktami środowiskowymi;
- trudności adaptacyjnych związanych z różnicami kulturowymi lub ze zmianą środowiska edukacyjnego, w tym z wcześniejszym kształceniem za granicą.

Ta lista nie jest zamknięta. Życie – dorosłych, dzieci, nastolatków – pisze różne scenariusze, pojawiają się potrzeby nieopisane w katalogu wymienionym w prawie. Zróżnicowanie potrzeb wspólnie uczącej się grupy uczniów może wynikać chociażby z cech ich osobowości, zainteresowań czy tempa pracy.

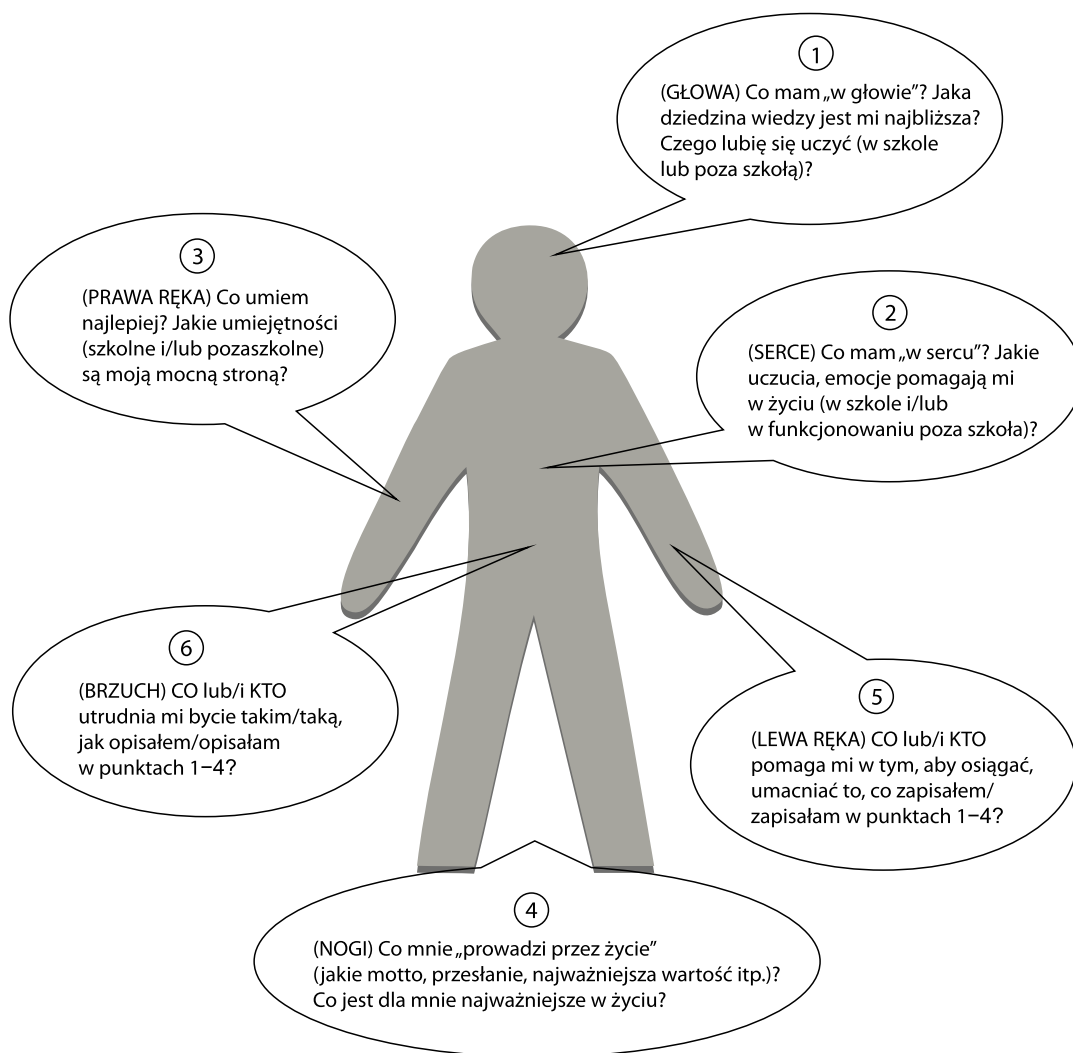
¹ Zob. Knopik T., (2022), *Kapitał różnorodności. Doradztwo zawodowe dla uczniów ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi*, Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.

² *Kapitał* [hasło w:] *Słownik języka polskiego PWN*, online: https://sjp.pwn.pl/slowniki/kapita%C5%82.html#google_vignette [dostęp: 20.04.2026].

PRZEANALIZUJ

1. Pomyśl o swojej klasie jak o kapitale różnorodności. Stwórz jej zbiorowy portret (np. rysunek, mem, infografikę, kolaż).
2. Jakie aktywa (bogactwo, wartości) wnosisz do kapitału różnorodności swojej klasy?

Narysuj swój indywidualny portret, uzupełniając sylwetkę ludzika krótkimi zapisami w kolejności zgodnej z numeracją dymków.

By samorozwój i samorealizacja uczniów przebiegały w sposób harmonijny, konieczna jest współpraca oparta na wykorzystaniu posiadanych zasobów oraz bazująca na współodpowiedzialności.

Każdy z uczniów powinien:

- rzeczowo informować o swoich potrzebach;
- być otwartym na potrzeby innych i je akceptować,
- pracować nad własnymi emocjami i sposobami ich wyrażania.

Aby radzić sobie z emocjami:

- 1. Żyj w sposób zorganizowany w uporządkowanym przez siebie otoczeniu.** Jeśli pojawiają się bariery, spróbuj samodzielnie je pokonać, a gdy nie dajesz rady, nie bój się prosić innych o pomoc.
- 2. Pracuj nad sobą.** Ćwicz zgodnie z zaleceniami lekarza, terapeuty. Nie marnuj szansy, jaką daje Ci udział w zajęciach organizowanych w szkole w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej.
- 3. Zachowuj spokój.** Naucz się panować nad negatywnymi emocjami i reakcjami, które mogą obrażać lub krzywdzić innych.
- 4. Pozwól sobie na smutek, ale nie użalaj się nad sobą.** Poszukaj pozytywów w sobie i w sytuacji, jaka Cię spotkała. Korzystaj ze wsparcia zaufanych osób oraz profesjonalistów – terapeutów, doradców, psychologów, którzy podpowiedzą, jakie działania i narzędzia mogą pomóc w pokonywaniu trudności i radzeniu sobie z uczuciami.
- 5. Zaakceptuj swoją sytuację i ograniczenia.** Zawsze staraj się, aby utrzymywać swoją kondycję fizyczną i psychiczną na optymalnym poziomie.
- 6. Rozwijaj swoje hobby, pielęgnuj pasje.** Pomyśl, co lubisz robić najbardziej, co Cię cieszy. Pamiętaj, że masz wiele możliwości!
- 7. Buduj wokół siebie sieci wsparcia.** Nawiązuj relacje z rówieśnikami przejawiającymi trudności i pasje podobne do Twoich.

Tolerancja to „poszanowanie czyichś poglądów, wierzeń, upodobań, różniących się od własnych”³. Tolerancja (łac. *tolerantia* – cierpliwa wytrwałość; od łac. czasownika *tolerare* – wytrzymywać, znosić, przecierpieć, ścierpieć) oznacza postawę wykluczającą dyskryminowanie ludzi, których sposób postępowania lub przynależność do określonej grupy społecznej może podlegać dezaprobacie innych osób – stanowiących większość danej społeczności.

³ Zob. *Tolerancja* [hasło w:] *Słownik języka polskiego PWN*, online: <https://sjp.pwn.pl/slowniki/tolerancja.html> [dostęp: 1.09.2024].

Akceptacja (łac. *acceptatio* – przyjmowanie) to uznanie czegoś, aprobatą, potwierdzenie czegoś, pogodzenie się z czymś, czego nie można zmienić, uznanie czyichś cech lub postępowania za zgodne z oczekiwaniami⁴.

Klasa jest grupą zróżnicowaną, więc jej członkowie w wielu sytuacjach powinni wykazywać się tolerancją. W świetle prawa **odpowiedzialność ponosi się za działanie** (tzw. bezprawne działanie – gdy dana osoba robi coś, czego robić nie powinna) **lub zaniechanie działania** (tzw. bezprawne zaniechanie, kiedy dana osoba nie robi czegoś, mimo że ma taki obowiązek). Czy zachowaliście się kiedyś wobec innej osoby w sposób noszący znamiona dyskryminacji lub nękania? Pamiętajcie, że **tolerancji powinny towarzyszyć empatia i zrozumienie**, a **akceptacja** oznacza pogodzenie się z czymś, czego nie można zmienić.

⁴ Zob. *Akceptacja* [hasło w:] *Słownik języka polskiego PWN*, online: <https://sjp.pwn.pl/sjp/akceptacja;2439112.html> [dostęp: 1.09.2024].

II. Jak powinny przebiegać lekcje i jaką pomoc można uzyskać w szkole?

1. Edukacja przedmiotowa i zawodowa

Aby wspierać Wasz rozwój zgodnie z potrzebami, **nauczanie włączające jest realizowane na rozmaite sposoby.**

Przykłady dostosowań w nauczaniu włączającym:

- stosowanie różnorodnych form przekazu wiedzy; troska o to, aby nie ograniczał się on wyłącznie do słowa (wykładu lub lektury podręcznika), ale by słowu towarzyszyły np. obraz, prezentacja, film; w przypadku uczniów z dysfunkcją wzroku – wykorzystywanie napisów z zachowaniem odpowiedniego kontrastu lub audiodeskrypcji, czyli głosowego opisu treści;
- w przypadku uczniów z uszkodzeniami słuchu – tłumaczenie nauczanych treści na polski język migowy (PJM);
- wykorzystywanie podczas lekcji np. pokazu, demonstracji z instruktążem;
- stosowanie przygotowanych odpowiednio do potrzeb wszystkich uczniów, zróżnicowanych pod względem formy, kart pracy czy instrukcji zawierających tę samą treść. Na przykład dla ucznia z dysleksją – treść na kartce w kolorze innym niż dla pozostałych, zapisana odpowiednio dobraną czcionką (*Dyslexie*), bez justowania. Dla ucznia, którego problemy komunikacyjne wynikają np. z niepełnosprawności intelektualnej lub słabej znajomości języka polskiego (gdy uczył się wcześniej w innym kraju, w innym systemie edukacji), treść opracowana w języku ETR (ang. *easy to read*);
- w przypadku ucznia w spektrum autyzmu, który jest nadwrażliwy na dźwięki, troska o to, aby podczas wykonywania zadań rówieśnicy nie rozmawiali zbyt głośno, a w momentach, w których hałas się pojawia (np. podczas wchodzenia uczniów do sali lekcyjnej) lub wymagających szczególnego skupienia (jak np. indywidualna lektura tekstu, sprawdzian), umożliwienie uczniowi założenia słuchawek izolujących go od dźwięków z otoczenia;
- ustalenie najbardziej komfortowego sposobu prezentowania przez ucznia efektów jego pracy (np. w formie tradycyjnego testu, prezentacji multimedialnej, filmu, wypowiedzi ustnej) pozwalającego na obiektywne sprawdzenie poziomu opanowania przez niego wiedzy i umiejętności w określonym czasie i miejscu (np. przekazanie pracy nauczycielowi podczas indywidualnego spotkania lub w obecności innych uczniów, przesłanie jej drogą mailową lub na platformę szkolną);
- w przypadku uczniów z dysleksją czy z dysgrafią – złagodzenie wybranych kryteriów oceniania, np. tolerancja niektórych rodzajów błędów w pisowni wyrazów albo nietypowego kształtu pisma.

Pomyśl o przedmiocie, który sprawia Ci trudności w nauce. Dokonaj analizy, uzupełniając tabelkę:

Zagadnienie	Przedmiot
Na czym polegają Twoje trudności?	
Jak chciałabyś/chciałbyś, żeby było? Jaki poziom opanowania wiedzy z tego przedmiotu byłby dla Ciebie satysfakcjonujący? (pamiętaj, aby określić realistyczne oczekiwania)	
Jakie ww. sposoby pracy i jak często stosuje nauczyciel tego przedmiotu?	
Które z nich są lub byłyby dla Ciebie najbardziej pomocne?	
Jakie inne sposoby i formy pracy mogłyby Ci pomóc skuteczniej się uczyć?	
Jakie Twoje działania mogłyby pomóc zmienić sytuację w ramach tego przedmiotu?	
Czego oczekujesz od swojego nauczyciela?	

Jeśli inne przedmioty sprawiają Ci trudności, to możesz w podobny sposób przeanalizować swoje problemy.

Pamiętajcie! Nauczyciele są zobowiązani do dostosowania wymagań edukacyjnych w ramach nauczanego przez siebie przedmiotu do Waszych potrzeb i możliwości psychofizycznych.

Dostosowania obejmują:

- metody i formy pracy;
- organizację nauczania;
- zasady oceniania;
- sposoby sprawdzania wiedzy i umiejętności.

Zgodnie z przepisami polskiego prawa oświatowego macie prawo uzyskania na początku roku szkolnego od każdego nauczyciela przedmiotu informacji o wymaganiach edukacyjnych, które są niezbędne do uzyskania przez Was poszczególnych śródrocznych i rocznych ocen klasyfikacyjnych z przedmiotów, oraz o sposobach sprawdzania Waszych osiągnięć edukacyjnych. Wychowawca musi Was natomiast poinformować o warunkach, sposobach oraz kryteriach oceny zachowania. Szczegółowe warunki i sposoby oceniania wewnątrzszkolnego określa statut szkoły, podobnie jak tryb przyznawania kar i nagród.

Wymagania edukacyjne oraz odnoszące się do oceny zachowania podlegają dostosowaniu do indywidualnych potrzeb i możliwości. Dlatego ważne jest, aby nauczyciele i wychowawca mieli wiedzę o Waszym potencjale i o barierach, jakie napotykać ze względu na sytuację życiową lub inne czynniki – np. związane ze środowiskiem szkolnym. Tylko wówczas będą mogli w przemyślany sposób, w porozumieniu z Wami i Waszymi rodzicami, dobrać metody pracy i sposoby oceniania lub zmodyfikować przestrzeń szkolną.

Każdy nastolatek uczący się w klasie zróżnicowanej powinien:

- poznać treści i cele uczenia się w odniesieniu do każdego przedmiotu oraz dostosowania, jakie wprowadzono w związku z jego potrzebami;
- zrozumieć, że wszyscy są równi, ale różni – i ta różnorodność powoduje konieczność poszukiwania odmiennych sposobów umożliwiania każdemu uczniowi pełnej aktywności (w tym zakresie role do odegrania mają zarówno dorośli, jak i uczniowie);
- dowiedzieć się od nauczycieli, co powinno być efektem jego nauki, i samodzielnie (lub z pomocą nauczyciela) określić kryteria swojego sukcesu;
- dowiedzieć się od wychowawcy, jakie kryteria oceny zachowania będą istotne w jego przypadku;
- móc liczyć na pomoc każdego nauczyciela w uczeniu się danego przedmiotu;
- mieć możliwość zgłaszania problemów pojawiających się w trakcie roku szkolnego;

- móc zadawać nauczycielom pytania dotyczące zarówno treści, jak i sposobów nauczania-uczenia się;
- mieć szanse uczyć się „na błędach”, pamiętając, że to nieodłączny element nauki (największe wynalazki i odkrycia w historii ludzkości powstawały dzięki powtarzaniu prób, toteż szkoła jest przestrzenią, w której uczeń może eksperymentować, a analiza popełnianych pomyłek ma służyć nauce nowych treści i doskonaleniu nowych umiejętności);
- funkcjonować w środowisku opartym na współpracy a nie rywalizacji;
- pozyskiwać informacje z wielu źródeł wskazywanych mu przez nauczycieli oraz rówieśników;
- wybierać przyjazne dla siebie formy prezentacji efektów własnej pracy;
- korzystać z możliwości wyboru sposobów uczenia się, co wiąże się z przejściem przez niego odpowiedzialności za efekty pracy;
- podejmować wysiłek na rzecz przezwyciężania różnych ograniczeń, które blokują jego aktywność i pełne uczestnictwo w życiu klasy, szkoły, środowiska lokalnego;
- korzystać z ocen jako źródła informacji, a nie sposobu nagradzania i karania – system oceniania powinien być tak skonstruowany, by motywować, a nie zniechęcać, by dostarczać informacji zwrotnych i wskazówek, a nie upokarzać, by dostarczać informacji o postępach, a nie stawać się przyczyną podziałów;
- uczyć się dla siebie i swojej przyszłości – nie dla ocen;
- uzyskać wsparcie w wyborze ścieżki zawodowej w ramach szkolnego systemu doradztwa zawodowego i oddzielnych zajęć z doradztwa zawodowego (min. 10 godzin w trzyletnim cyklu kształcenia w szkole branżowej I stopnia, tj. w wybranej klasie szkoły branżowej I stopnia, w czteroletnim cyklu kształcenia w liceum i w pięcioletnim cyklu kształcenia w technikum).

III. Jaka jest rola ucznia i rodziców na różnych etapach uzyskiwania pomocy?

W szkole włączającej zarówno uczniowie, jak i rodzice otrzymują pomoc oraz wsparcie adekwatne do potrzeb. W tym celu przeprowadza się tzw. **ocenę funkcjonalną**. Jej cel stanowi rozpoznanie przez nauczycieli i specjalistów Waszych potrzeb, możliwości oraz czynników środowiskowych wpływających na aktywność w uczeniu się, a także uczestniczenie w działaniach organizowanych na terenie szkoły lub w środowisku szkolnym.

Charakterystyka oceny funkcjonalnej:

1. **Cel oceny:** dostarcza informacji na temat Waszego funkcjonowania, mocnych stron, obszarów trudności oraz potrzeb edukacyjnych.
2. **Proces oceny:** obejmuje wykorzystanie różnorodnych metod, takich jak obserwacje, rozmowy z Wami, Waszymi rodzicami i nauczycielami, a także ewentualne badania specjalistyczne.
3. **Współpraca z rodzicami:** rodzice odgrywają ważną rolę, ponieważ specjaliści potrzebują informacji na temat Waszych zachowań w domu – w różnych sytuacjach i relacjach.
4. **Wpływ nauczycieli:** dostarczają informacji na temat Waszego zachowania w szkole, postępów w nauce i relacji z rówieśnikami.
5. **Wsparcie uczniów:** prowadzi do konkretnych propozycji wspierania Was zarówno w obszarze edukacyjnym, jak i społeczno-emocjonalnym.
6. **Zrozumienie różnic w zachowaniu:** proces może ujawnić, że zachowujecie się inaczej w różnych środowiskach – wynika to z różnic pomiędzy domem a szkołą.
7. **Współpraca z zespołem specjalistów:** psychologowie, pedagodzy, terapeuci są zaangażowani w proces oceny w celu udzielenia Wam skutecznego wsparcia.
8. **Wsparcie rodziców:** ocena funkcjonalna może być procesem trudnym dla rodziców – ważne, by otrzymali oni wsparcie emocjonalne i zrozumienie.
9. **Rola rodzica po ocenie:** po uzyskaniu oceny rodzic powinien być gotów do współpracy z nauczycielami i specjalistami w celu skutecznego wdrożenia niezbędnego wsparcia.

Nauczyciele i specjaliści prowadzący ocenę funkcjonalną uważnie analizują różnorakie **bariery ograniczające** Waszą **aktywność**, takie jak:

- metody pracy na lekcji,
- tempo pracy oraz forma wykonywania i prezentacji zadań,
- postawy i zachowania dorosłych i rówieśników,
- przestrzeń klasowa lub szkolna,
- organizacja pracy w szkole (długość przerw, liczba i kolejność lekcji, zadawanie prac domowych).

PRZEANALIZUJ

Twoim zadaniem jest dokonanie autoanalizy funkcjonalnej. Pomyśl, co „masz w sobie” – przeanalizuj swoje mocne strony (potencjał, zasoby), a następnie swoje słabe strony (co wychodzi Ci gorzej). Następnie skup się na swoim środowisku (szkole, domu, przyjaciółach, klubie sportowym, zajęciach dodatkowych, grupie rówieśniczej, otaczających Cię dorosłych, miejscu zamieszkania itd.) – przeanalizuj, co w tym środowisku wspiera Cię i stwarza szanse, a co w nim stanowi ograniczenie, hamuje Twój rozwój, przeszkadza.

Zapisz to w poniższej tabeli. Taki rodzaj analizy nazywa się analizą SWOT.

	To, co pozytywne	To, co negatywne
To, co masz w sobie	MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
To, co tkwi w Twoim środowisku	SZANSE	ZAGROŻENIA

Zastanów się i zapisz:

W jaki sposób możesz wykorzystać swoje mocne strony i potencjał do wzmacniania słabych stron?

W jaki sposób możesz korzystać z szans, które stwarza środowisko, by wzmacniać swoje mocne strony i niwelować zagrożenia?

Czy dokonując analizy szkoły, dostrzegasz jej rolę? Jaka ona jest?

Jak możesz wpłynąć na zmianę swojej sytuacji w szkole?

Atutem oceny funkcjonalnej jest współpraca wszystkich pracowników szkoły. Przebiega ona dobrze, jeśli Wasi rodzice przekazują nauczycielom i dyrektorowi pełną informację o Waszej aktualnej sytuacji zdrowotnej i bytowej lub robicie to samodzielnie.

Nauczyciele ustalają, w porozumieniu z Wami i Waszymi rodzicami, najlepsze formy wsparcia, a podczas realizacji zaplanowanych działań wspólnie oceniają trafność ich doboru, modyfikują decyzje w zależności od postępów lub ich braku, w powiązaniu ze zmieniającymi się okolicznościami. Szkoła pozyskuje do współpracy instytucje zewnętrzne (jak np. klub sportowy, dom kultury, ośrodek pomocy społecznej,

uczelnia, fundacja lub stowarzyszenie i in.), a także osoby spoza placówki – mogą nimi być np. rehabilitant, tłumacz, dziadkowie lub inni członkowie rodziny.

Na każdym etapie pomocy to Wy jesteście podmiotem wsparcia. Najważniejsze są Wasze potrzeby, opinie oraz widoczne oznaki postępu lub sygnały nieskuteczności wybranych działań i konieczności ich zmodyfikowania.

Pamiętajcie! Szkoła włączająca to taka, która **daje Wam i Waszym rodzicom możliwość współdecydowania** w ważnych dla Was sprawach związanych z edukacją!

IV. Jak będą przebiegać procedury edukacyjne w szkole?

Prześledźmy kolejne kroki, które gwarantują Wam dostęp do edukacji wysokiej jakości – edukacji dla wszystkich:

- 1. Wybór szkoły powinien zostać dokonany zgodnie z Waszymi potrzebami i przekonaniem rodziców** – w świetle obowiązujących zapisów każdy obywatel Rzeczypospolitej Polskiej ma zagwarantowane prawo do kształcenia się, a dzieci i młodzież do wychowania i opieki, odpowiednich do wieku i osiągniętego stopnia rozwoju; prawo oświatowe gwarantuje także możliwość pobierania nauki we wszystkich typach szkół przez dzieci i młodzież niepełnosprawne, niedostosowane społecznie i zagrożone niedostosowaniem społecznym, zgodnie z indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz predyspozycjami;
- 2. Przed rozpoczęciem zajęć w wybranej ogólnodostępnej szkole warto złożyć w szkole stosowną dokumentację** (np. orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej), na podstawie której można uruchomić ścieżkę pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Istotne jest także przedłożenie dokumentacji medycznej (np. zaświadczenia lekarskiego o chorobie przewlekłej). Decyzja o udostępnieniu w nowej szkole wyżej wymienionych dokumentów zależy od Waszych rodziców i od Was – nie jesteście zobligowani do ujawniania tych informacji. Pamiętajcie jednak, że bez wiedzy o Waszych potrzebach szkoła nie będzie mogła uruchomić adekwatnego wsparcia edukacyjno-specjalistycznego.
- 3. Na początku roku szkolnego nauczyciele informują Was i rodziców o stawianych Wam wymaganiach** związanych z poszczególnymi ocenami szkolnymi z przedmiotów i ocenami z zachowania.
- 4. W trakcie bieżącej nauki nauczyciele dostosowują treści, metody i organizację nauczania** do Waszych możliwości psychofizycznych, a szkoła zapewnia specjalistyczną pomoc psychologiczno-pedagogiczną. Uczniom posiadającym orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, wydane ze względu na niepełnosprawność, szkoła umożliwia realizację zindywidualizowanego procesu kształcenia, form i programów nauczania oraz zajęć rewalidacyjnych (zgodnie z zaleceniami zawartymi w orzeczeniu).
- 5. By trafnie zaplanować pracę z uczniami posiadającymi orzeczenia** o potrzebie kształcenia specjalnego, **nauczyciele prowadzą ocenę funkcjonalną**, a w jej ramach tzw. konsultacje zespołowe. Najpierw indywidualnie obserwują, jak funkcjonujecie na zajęciach, z czym sobie dobrze radzicie, a co wymaga wsparcia. Na spotkaniu, w którym możecie wziąć udział wraz ze swoimi rodzicami, uczestnicy dzielą się spostrzeżeniami, słuchają opinii i sugestii Waszych oraz rodziców, a w rezultacie opracowują indywidualny

program edukacyjno-terapeutyczny. Systematycznie weryfikują skuteczność wdrażanych rozwiązań, dokonują niezbędnych modyfikacji, a pod koniec okresu realizacji tego programu podsumowują pracę. Dokonują całościowej oceny efektywności wsparcia i wspólnie z Wami oraz Waszymi rodzicami podejmują decyzje dotyczące przyszłych działań.

- 6. Jeśli wykazujecie uzdolnienia** w jednej lub kilku dziedzinach, możecie skorzystać z zagwarantowanych w prawie oświatowym form pomocy. Należą do nich: indywidualny program nauki (IPN) oraz indywidualny tok nauki (ITN). Z wnioskiem o udzielenie zezwolenia na realizację indywidualnego programu lub toku nauki mogą wystąpić: uczeń (uczeń niepełnoletni za zgodą rodziców), rodzice niepełnoletniego ucznia, wychowawca klasy lub nauczyciel prowadzący zajęcia edukacyjne, których dotyczy wniosek (za zgodą rodziców albo pełnoletniego ucznia). Wniosek należy złożyć do dyrektora szkoły za pośrednictwem wychowawcy klasy. Dołącza on do wniosku opinię o predyspozycjach, możliwościach i oczekiwaniach wobec ucznia, zawierającą informację o jego dotychczasowych osiągnięciach. Dyrektor szkoły, po otrzymaniu wniosku i indywidualnego programu nauki, zasięga opinii rady pedagogicznej oraz publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, a gdy obie opinie są pozytywne, wyraża zgodę na indywidualny program lub tok nauki na czas określony. Następnie wyznacza uczniowi nauczyciela opiekuna, ustala zakres jego obowiązków i sprawuje nadzór nad realizacją indywidualnego toku lub programu nauki przez ucznia.
- **Uczeń realizujący indywidualny program lub tok nauki** może uczęszczać na wybrane zajęcia edukacyjne do danej klasy lub do klasy programowo wyższej, w tej lub innej szkole, na wybrane zajęcia edukacyjne w szkole wyższego stopnia albo realizować program w całości lub w części we własnym zakresie;
 - **Uczeń realizujący indywidualny program nauki** kształci się, uczestnicząc w jednych, kilku lub wszystkich obowiązkowych zajęciach edukacyjnych, przewidzianych w tygodniowym rozkładzie zajęć dla danej klasy, zgodnie z programem dostosowanym do jego uzdolnień, zainteresowań i możliwości edukacyjnych. Nauczyciel prowadzący zajęcia edukacyjne, których dotyczy wniosek o udzielenie zezwolenia na realizację indywidualnego programu nauki, opracowuje taki program dla danego ucznia lub akceptuje indywidualny program nauki opracowany poza szkołą, który uczeń ma realizować pod jego kierunkiem. W pracy nad indywidualnym programem nauki mogą uczestniczyć: nauczyciel prowadzący zajęcia edukacyjne w szkole wyższego stopnia, nauczyciel doradca metodyczny, psycholog, pedagog zatrudniony w szkole oraz zainteresowany uczeń;
 - **W przypadku zezwolenia na indywidualny tok nauki**, który umożliwia realizację w ciągu jednego roku szkolnego programu nauczania

z zakresu więcej niż dwóch klas, wymagana jest także pozytywna opinia organu sprawującego nadzór pedagogiczny nad szkołą. Dyrektor jest odpowiedzialny za organizację egzaminów klasyfikacyjnych dla uczniów realizujących ITN. Realizacja tej formy kształcenia umożliwia ukończenie szkoły każdego typu w skróconym czasie.

- 7. Na każdym etapie nauki w szkole** macie prawo do uzyskania wsparcia adekwatnego do Waszych potrzeb i możliwości psychofizycznych. Obowiązkiem Waszym i Waszych nauczycieli jest przestrzeganie zapisów statutu szkoły oraz regulaminów szkolnych. Podobnie jak Wasi rodzice macie prawo wyrażać swoją opinię o pracy szkoły, a w przypadku niektórych spraw, określonych w statucie i w przepisach zewnętrznych, prawo do złożenia formalnego wniosku, skargi lub odwołania (informacje o tym znajdziecie w innych częściach tego opracowania).
- 8. Jeśli spełniacie kryteria określone w prawie zewnętrznym i w statucie szkoły,** do Waszych potrzeb zostaną dostosowane warunki egzaminów zewnętrznych (o szczegółach tych dostosowań przeczytać możecie dalej).

Realizacja procedur opisanych w dokumentach szkolnych sprawia, że proces nauczania, wychowania i opieki przebiega w sposób efektywny i uporządkowany. Jednak dużo ważniejsze jest to, że w szkole włączającej panuje klimat sprzyjający uczeniu się i rozwojowi każdego ucznia. Kluczową rolę pełnią rozmowy, wymiana opinii, wspólne podejmowanie decyzji.

Pamiętajcie, że realizacja Waszych indywidualnych potrzeb zagwarantowana jest prawem, ale to, czy w szkole wszyscy będą czuć się dobrze, zależy także od Waszego zaangażowania i stosunku do rówieśników. Każdy z nich może mieć szczególne potrzeby i predyspozycje.

OBEJRZYJCIE I ZASTANÓWCIE SIĘ

- Obejrzyjcie uważnie zaproponowane poniżej filmy z udziałem młodych ludzi, którzy opowiadają o swoim życiu, funkcjonowaniu w szkole, o swoich pasjach i wyzwaniach. Zwróćcie uwagę:
 - O czym opowiadają przedstawione osoby?
 - Czego oczekują?
 - Jakie mają potrzeby?

[Tacy jak Wy – autyzm](#) [dostęp: 1.09.2024].

[Zespół Tourette'a – fakty i mity](#) [dostęp: 1.09.2024].

[Dawid Woskanian w ósmej edycji Top Model](#) [dostęp: 1.09.2024].

2. Przemysłcie i przedyskutujcie w klasie:

- Czego dowiedzieliście się z obejrzanых filmów o funkcjonowaniu osób ze spektrum autyzmu i z zespołem Tourette'a?
- Czego nauczyliście się od bohaterów wypowiadających się w filmach?
- Które słowa uznajecie za najważniejsze dla osoby pokonującej bariery związane ze stanem zdrowia?
- Które słowa uznajecie za najważniejsze dla osób bez problemów i ograniczeń zdrowotnych?
- Czy „niesamowite osoby” są na co dzień w Waszym otoczeniu? Opowiedzcie o jednej z takich osób. A może przeprowadzicie z nią wywiad lub nakręcicie o niej film i pokażecie ten materiał szkolnej społeczności?

Dobre relacje zależą od nastawienia, postaw i wysiłku wkładanego w działania przez całą społeczność szkolną. Dostrzegajcie i szanujcie potrzeby rówieśników z klasy!

1. Egzaminy zewnętrzne a dostosowania

Przed Wami ważne egzaminy – matura, egzamin zawodowy lub egzamin potwierdzający kwalifikacje w zawodzie – i możliwości wyboru dalszej ścieżki uczenia się (w szkole, na studiach). Podczas ich zdawania możecie również liczyć na dostosowanie warunków do Waszych indywidualnych potrzeb i możliwości.

Ogólne zasady przeprowadzania egzaminów zewnętrznych opisano w ustawach i rozporządzeniach oświatowych. Na podstawie tych aktów prawa rada pedagogiczna każdej szkoły wpisuje do jej statutu istotne ustalenia związane z egzaminami zewnętrznymi.

Szczegółowe decyzje dotyczące dostosowań podejmuje dyrektor szkoły na podstawie zaleceń zawartych w konkretnych dokumentach – w opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej lub orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego wydanym przez tę poradnię, albo na podstawie zaświadczenia lekarskiego. Są też sytuacje, gdy decyzja dyrektora jest oparta na opinii rady pedagogicznej. W każdym roku szkolnym podejmowanie takich decyzji w szkole odbywa się na podstawie informacji o sposobie organizacji i przeprowadzania egzaminu (oddzielnie – maturalnego, zawodowego i potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie), ogłaszanych pod koniec sierpnia przez dyrektora Centralnej Komisji Egzaminacyjnej (CKE) na stronie tej instytucji: <https://www.cke.gov.pl/> (i na stronach wszystkich

ośmiu Okręgowych Komisji Egzaminacyjnych – OKE: <https://www.cke.gov.pl/komisje-egzaminacyjne>).

Prawo ucznia do dostosowania formy lub warunków egzaminu zewnętrznego do jego indywidualnych potrzeb edukacyjnych i możliwości rozwojowych wpisuje się w ideę edukacji włączającej, zakładającą równość wszystkich uczniów z uwzględnieniem ich różnorodności.

Dostosowanie form egzaminu zewnętrznego polega na tym, że uczeń rozwiązuje zadania w specjalnie opracowanym przez CKE arkuszu egzaminacyjnym, adekwatnie do jego potrzeb i możliwości. Dostosowanie form **dotyczy wyłącznie grupy uczniów z niepełnosprawnością** (z wyjątkiem uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim).

Dostosowanie warunków przeprowadzania egzaminu zewnętrznego dotyczy szerszej grupy uczniów, w tym także uczniów z niepełnosprawnością, i może polegać m.in. na:

- zminimalizowaniu barier wynikających z niepełnosprawności, niedostosowania społecznego lub zagrożenia niedostosowaniem społecznym zdającego;
- zapewnieniu zdającemu miejsca pracy odpowiedniego do jego potrzeb edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych;
- wykorzystaniu odpowiedniego sprzętu specjalistycznego i środków dydaktycznych;
- odpowiednim wydłużeniu czasu przewidzianego na przeprowadzenie egzaminu;
- ustaleniu zasad oceniania rozwiązań zadań wykorzystywanych do przeprowadzania egzaminu, uwzględniających potrzeby edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne zdającego;
- zapewnieniu zdającemu uczniowi obecności nauczyciela wspomagającego podczas egzaminu maturalnego i udzielaniu przez niego pomocy w czytaniu lub w pisaniu (w tym przypadku przebieg egzaminu musi być rejestrowany za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk) lub specjalisty z zakresu danego rodzaju niepełnosprawności, niedostosowania społecznego lub zagrożenia niedostosowaniem społecznym (jeżeli jest to niezbędne do uzyskania właściwego kontaktu ze zdającym lub pomocy w obsłudze sprzętu specjalistycznego i środków dydaktycznych).

Przed maturą, egzaminem zawodowym lub egzaminem potwierdzającym kwalifikacje w zawodzie uważnie przeczytajcie ustalenia zawarte w aktualnym komunikacie, aby wiedzieć, czy możecie liczyć na określone dostosowanie warunków egzaminu, a jeśli tak, to w jakim zakresie.

V. Jakich działań wychowawców i specjalistów można się spodziewać?

Jednym z priorytetowych celów edukacji włączającej jest zapewnienie każdemu uczniowi warunków do rozwoju jego indywidualnego potencjału. W szkole możecie rozwijać swoje zainteresowania i uzdolnienia.

Służą temu m.in.:

- ciekawie prowadzone lekcje,
- różnorakie zajęcia dodatkowe,
- kluby odkrywców,
- koła zainteresowań,
- samorząd uczniowski,
- szkolny wolontariat,
- redakcja szkolnej gazetki,
- szkolny klub sportowy,
- koło teatralne czy literackie.

W sytuacji, **gdy potrzebujecie dodatkowej pomocy w nauce** przedmiotów, które sprawiają Wam trudności, **albo wsparcia w sferze emocjonalno-społecznej, możecie skorzystać z porad, konsultacji bądź warsztatów** prowadzonych przez szkolnych specjalistów lub zaproszonych przez szkołę ekspertów zewnętrznych.

Możecie również wziąć udział w zajęciach:

- dydaktyczno-wyrównawczych,
- rozwijających umiejętności uczenia się,
- specjalistycznych (korekcyjno-kompensacyjnych, logopedycznych, rozwijających kompetencje emocjonalno-społeczne oraz innych o charakterze terapeutycznym).

Zindywidualizowana ścieżka kształcenia (ZŚK) – to specjalnie zaplanowany sposób uczenia się, organizowany przez szkołę dla uczniów, którzy z powodu problemów zdrowotnych lub innych trudności nie mogą brać udziału we wszystkich lekcjach razem z klasą. Dzięki tej formie kształcenia szkoła może dostosować plan zajęć i metody nauczania tak, aby odpowiadały potrzebom i możliwościom ucznia. Taki plan organizowany jest na prośbę rodziców albo pełnoletniego ucznia, jeśli poradnia psychologiczno-pedagogiczna potwierdzi, że potrzebuje on indywidualnego wsparcia. To oznacza, że niektóre lekcje uczeń może mieć w mniejszej grupie lub samodzielnie, aby ułatwić mu naukę i lepiej dostosować realizację materiału do jego tempa i możliwości.

Jeśli ktoś z Was posiada orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, wydane ze względu na niepełnosprawność, to otrzyma dodatkowe specjalistyczne wsparcie w ramach **zajęć o charakterze rewalidacyjnym**, obejmujących m.in.:

- naukę orientacji przestrzennej i poruszania się oraz naukę systemu Braille'a lub innych alternatywnych metod komunikacji;
- naukę języka migowego lub innych sposobów komunikowania się, w szczególności wspomagających i alternatywnych metod komunikacji – AAC;
- trening umiejętności społecznych, w tym umiejętności komunikacyjnych.

Istnieje także możliwość realizowania przez Was wybranych **zajęć edukacyjnych indywidualnie lub w grupach** liczących maksymalnie pięcioro uczniów.

Indywidualne nauczanie organizuje się dla tych uczniów, których stan zdrowia uniemożliwia lub znacząco utrudnia uczęszczanie do szkoły. Wymagane jest posiadanie przez nich orzeczeń o potrzebie indywidualnego nauczania, wydanych przez publiczną poradnię psychologiczno-pedagogiczną, w których określa się m.in. czas, na który taka forma nauczania jest potrzebna.

Jeśli ktoś z Was posiada orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na autyzm, w tym zespół Aspergera lub niepełnosprawności sprzężone, wówczas w szkole zatrudniany jest dodatkowo **nauczyciel współorganizujący proces kształcenia**. Jego zadanie polega na wspieraniu ucznia, niwelowaniu napotykanym przez niego barier, zapewnianiu mu warunków do rozwoju na miarę jego możliwości.

W celu zapewnienia dostępności edukacji dla wszystkich uczniów Ministerstwo Edukacji i Nauki wraz z Ośrodkiem Rozwoju Edukacji przeprowadziło w latach 2021/2022 oraz 2022/2023 pilotaż usług asystenckich, w ramach którego dookreślono zadania **asystenta ucznia**. Funkcję tę będzie pełnił pracownik niepedagogiczny, wspomagając ucznia, który w związku z doświadczanymi trudnościami wymaga stałego wsparcia i pomocy w codziennym funkcjonowaniu.

Jeśli ktoś z Was posiada orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego z powodu trudności w dostosowaniu się do zasad społecznych, może korzystać z **zajęć resocjalizacyjnych**, które mają pomóc w poprawie zachowania. Celem takich zajęć jest wspieranie uczniów w rozumieniu siebie i innych, nauka radzenia sobie w trudnych sytuacjach oraz budowanie pozytywnych relacji z rówieśnikami i dorosłymi. Jeśli orzeczenie wskazuje na zagrożenie niedostosowaniem społecznym, posiadający je uczeń ma także prawo do udziału w specjalnych zajęciach, które

pomogą mu lepiej funkcjonować w grupie i przestrzegać wspólnych zasad. Celem tych zajęć jest wzmocnienie pewności siebie i nauczenie się, jak współpracować z innymi, aby czuć się częścią społeczności szkolnej.

ĆWICZENIE

1. Obejrzyjcie spotkanie młodzieży z Zespołu Szkół Elektrycznych nr 1 w Krakowie z Marcinem Rumanem, absolwentem tej szkoły z 2013 r., dziś biznesmenem, właścicielem firmy Emersoft, autorem książki *Personal Branding Secrets IT Gurus Wish They Knew* (poradnika dotyczącego budowania marki osobistej i planowania kariery): [Wykorzystaj dźwignie w swoim życiu, aby odnieść sukces. Spotkanie z Uczniami ZSE1 Kraków](#) [dostęp: 1.09.2024].

Zastanówcie się, co mówi o swoim trudnym dzieciństwie, o pracy nad sobą i wsparciu, jakie otrzymał od szkoły i nauczycieli.

2. Clint Pulver to muzyk, autor książek, mówca motywacyjny, animator akcji społecznych, jako 10-latek był dzieckiem nadpobudliwym, mającym trudności z koncentracją, borykającym się z kłopotami w nauce.

Posłuchajcie opowieści Clinta Pulvera o tym, jak jedna chwila i jeden nauczyciel – mentor mogą zmienić życie ucznia: [Inspirujący film – bądź jak Pan Jensen](#) [dostęp: 1.09.2024].

3. Po obejrzeniu filmów:
 - Porozmawiajcie w klasie o tym, kim jest i jaki jest dobry nauczyciel.
 - Wykonajcie w grupach portret dobrego nauczyciela w szkole włączającej.

VI. Jakiego wsparcia można oczekiwać od poradni psychologiczno-pedagogicznej?

Publiczne poradnie psychologiczno-pedagogiczne to placówki udzielające dzieciom i młodzieży pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz wspierające w wyborze kierunku kształcenia i zawodu. Poradnie oferują również rodzicom i nauczycielom pomoc związaną z wychowywaniem i kształceniem dzieci oraz młodzieży.

Do poradni psychologiczno-pedagogicznej zgłaszają się dzieci i młodzież wymagające pogłębionej diagnozy. Osoby niepełnoletnie do poradni zgłaszają się z rodzicem.

Pracujący w poradni specjaliści dysponują specjalistyczną wiedzą oraz profesjonalnymi narzędziami do badania potencjału i barier występujących u dziecka lub nastolatka, zaś kontakt z poradnią jest wskazany np. wówczas, gdy działania podjęte przez szkołę okazują się mało efektywne lub w szkole brakuje specjalisty (np. terapeuty), a także gdy trudności ucznia, mimo wsparcia udzielanego mu w szkole, nie znikają.

Wiecie już, że poradnie psychologiczno-pedagogiczne, wydają orzeczenia oraz opinie, dotyczące m.in.:

- udzielania zezwolenia na indywidualny program nauki (dla uczniów wykazujących szczególne uzdolnienia), który uczeń może realizować w czasie zajęć edukacyjnych w szkole z jednego, kilku lub wszystkich obowiązujących przedmiotów edukacyjnych przewidzianych w szkolnym planie nauczania dla danej klasy, adekwatnie do uzdolnień, zainteresowań i możliwości edukacyjnych ucznia;
- udzielania zezwolenia na indywidualny tok nauki, który uczeń może realizować z jednego, kilku lub wszystkich obowiązujących przedmiotów edukacyjnych w ramach systemu innego niż udział w obowiązkowych zajęciach edukacyjnych przewidzianych w szkolnym planie nauczania dla danej klasy – uczęszczając na wybrane zajęcia edukacyjne do danej klasy lub do klasy programowo wyższej, w swojej lub w innej szkole, na wybrane zajęcia edukacyjne w szkole wyższego stopnia albo realizując program w całości lub w części we własnym zakresie; w ten sposób uczeń może realizować w ciągu jednego roku szkolnego program nauczania dwóch lub więcej klas oraz może być klasyfikowany i promowany w czasie całego roku szkolnego, a w konsekwencji, szybciej niż rówieśnicy z klasy, ukończyć etap kształcenia;
- zwolnienia ucznia z wadą słuchu, głęboką dysleksją rozwojową, ze sprzężonymi niepełnosprawnościami lub z autyzmem, z nauki drugiego języka obcego;
- objęcia ucznia nauką w klasie terapeutycznej;
- dostosowania wymagań edukacyjnych wynikających z programu nauczania do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz do możliwości psychofizycznych ucznia;

- specyficznych trudności w uczeniu się (dysleksja, dysgrafia, dyskalkulia);
- pierwszeństwa w przyjęciu do szkoły ponadpodstawowej ucznia z problemami zdrowotnymi ograniczającymi możliwości wyboru kierunku kształcenia ze względu na stan zdrowia;
- udzielenia zezwolenia na zatrudnienie młodocianego w celu przyuczenia do wykonywania określonej pracy lub nauki zawodu;
- braku przeciwwskazań do wykonywania przez dziecko pracy lub innych zajęć zarobkowych;
- objęcia dziecka, ucznia pomocą psychologiczno-pedagogiczną w szkole;
- zindywidualizowanej ścieżki kształcenia.

Orzeczenia wydane przez zespół orzekający publicznej poradni są podstawą do dostosowania formy, warunków egzaminu maturalnego, zawodowego i potwierdzającego kwalifikację w zawodzie.

Opinie są podstawą decyzji o dostosowaniu warunków egzaminu zewnętrznego do indywidualnych potrzeb i możliwości uczniów.

Specjaliści w poradni psychologiczno-pedagogicznej mogą także udzielać uczniom wsparcia w formie:

- indywidualnych lub grupowych zajęć terapeutycznych;
- warsztatów;
- porad i konsultacji;
- wykładów i prelekcji;
- prowadzenia mediacji, czyli wsparcia stron konfliktu w osiągnięciu porozumienia, (np. mediacje rówieśnicze, między nauczycielem a rodzicem reprezentującym ucznia lub pełnoletnim uczniem);
- interwencji kryzysowej, czyli pierwszej pomocy psychologicznej w przypadku
 - **sytuacji rodzinnych** związanych: z przemocą, nieplanowaną ciążą nastolatki, poważną chorobą lub śmiercią bliskiej osoby,
 - **trudności ekonomicznych** (np. spowodowanych utratą zatrudnienia przez rodziców ucznia, dużymi kosztami leczenia lub rehabilitacji, utratą środków finansowych z powodu uzależnień),
 - **groźnych lub tragicznych wydarzeń** (takich jak np. poważny w skutkach wypadek, uzależnienia, samobójstwo).

Poradnie pomagają młodzieży także w wyborze kierunku kształcenia i zawodu oraz w planowaniu kształcenia i kariery zawodowej.

Wsparcie udzielane przez publiczne poradnie psychologiczno-pedagogiczne jest nieodpłatne i dobrowolne.

VII. Gdzie szukać pomocy?

Szkoła włączająca troszczy się o najważniejsze dla każdego człowieka wartości: szacunek, bezpieczeństwo fizyczne i psychiczne, godność, akceptację, tolerancję. Ludzie, łamiąc te wartości – świadomie lub nieświadomie – krzywdzą innych. Każdy taki problem powinien być niezwłocznie ujawniony, przedyskutowany i rozwiązany na korzyść osoby pokrzywdzonej.

W szkole realizującej model edukacji włączającej, dyrektor, nauczyciele, specjaliści oraz pracownicy niepedagogiczni z pewnością udzielą Wam wsparcia. Gdy specjalistyczna pomoc psychologiczno-pedagogiczna nie przynosi efektów, porozmawiajcie o tym z wychowawcą, psychologiem lub pedagogiem.

W szczególnie trudnych sytuacjach pomoc może zostać udzielona przez kuratorium oświaty lub urząd gminy, powiatu, miasta, który nadzoruje szkołę. Pamiętajcie, że ten ostatni odpowiada również za zapewnienie szkole niezbędnych warunków do realizacji jej obowiązkowych zadań, a więc także organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej i kształcenia specjalnego.

Jeżeli pojawi się konieczność szukania pomocy w innych instytucjach niż ww., uczeń samodzielnie, z pomocą szkoły albo rodziców, może zwrócić się (w zależności od rodzaju problemu) do wielu innych podmiotów – np. takich jak jednostki pomocy społecznej (w przypadku kłopotów materialnych), policja lub sąd rodzinny (gdy jest krzywdzony on sam lub ktoś z jego bliskich czy przyjaciół).

Zapamiętajcie numery interwencyjnych telefonów zaufania działających przez 7 dni w tygodniu przez całą dobę:

- Dziecięcy Telefon Zaufania Rzecznika Praw Dziecka (**800 12 12 12**);
- Ogólnopolski Telefon Zaufania dla Dzieci i Młodzieży (**116 111**).

Zakończenie

Dla Waszego prawidłowego rozwoju ważne jest budowanie relacji zarówno z rówieśnikami, jak i nauczycielami. Znajomość założeń edukacji włączającej, opartej na tolerancji i szacunku dla różnorodności, pozwala dostrzegać potrzeby drugiego człowieka i adekwatnie na nie reagować w życiu dorosłym. Wy także tworzycie społeczeństwo włączające i to od Was zależy realizacja wyzwań współczesnego świata.

ĆWICZENIE

1. Obejrzyjcie spot [Gdyby wszyscy byli tacy sami, świat byłby nudny](#) [dostęp: 1.09.2024] wyprodukowany przez uczniowskie Studio KISIEL we współpracy ze Szkołą Mistrzów Reklamy w Warszawie, który promuje Zespół Szkół nr 5 im. Stefana Kisielewskiego w Warszawie.
2. Zaprojektujcie w 4–5-osobowych grupach reklamę swojej szkoły.
3. Wybierzcie formę reklamy (np. ulotka, plakat, film).
4. Wykorzystajcie swoje dzieła podczas dni otwartych dla uczniów szkół podstawowych zainteresowanych wyborem Waszej szkoły.

Bibliografia

Bauman Z., Obirek S., (2013), *O Bogu i człowieku. Rozmowy*, Kraków: Wydawnictwo Literackie.

Deklaracja z Salamanki oraz wytyczne dla działań w zakresie specjalnych potrzeb edukacyjnych przyjęte przez Światową Konferencję dotyczącą Specjalnych Potrzeb Edukacyjnych: dostęp i jakość, Salamanka, Hiszpania 7–10 czerwca 1994 r., UNESCO 1994.

Informacja o sposobie organizacji i przeprowadzania egzaminu zawodowego obowiązująca w roku szkolnym 2021/2022.

Komunikat dyrektora CKE z 20 sierpnia 2021 r. w sprawie szczegółowych sposobów dostosowania warunków i form przeprowadzania egzaminu zawodowego w roku szkolnym 2021/2022. Egzamin zawodowy.

Lewis C.S., (2011), *O modlitwie. Listy do Malkolma*, Kraków: Wydawnictwo Esprit.

Materiały tekstowe:

Akceptacja [hasło w:] *Słownik języka polskiego PWN*, online: <https://sjp.pwn.pl/sjp/akceptacja;2439112.html> [dostęp: 1.09.2024].

(b.a.), (2020), *Emocjonalne radzenie sobie z niepełnosprawnościami* – artykuł na blogu Żyj łatwiej: <https://zyjlatwiej.pl/blog/29937/emocjonalne-radzenie-sobie-z-niepelnosprawnoscia/> [dostęp: 1.09.2024].

Asystent Dziecka/Ucznia ze Specjalnymi Potrzebami Edukacyjnymi (ASPE) – projekt konkursowy MEiN: https://efs.mein.gov.pl/wp-content/uploads/2020/01/Zalacznik_nr_10_Asyntent-DzieckaUcznia-ze-Specjalnymi-Potrzebami-Edukacyjnymi-ASPE%E2%80%93standard-pracy-i-profil-kompetencyjny.pdf [dostęp: 1.09.2024].

Debatowanie jako metoda pracy z uczniami – materiał projektu „Szkoła z klasą”: <https://www.szkolazklasa.org.pl/wp-content/uploads/2016/11/debatowanie-jako-metoda-pracy-z-uczniami.pdf> [dostęp: 1.09.2024].

Dokumenty dotyczące prac nad projektami udostępniane w Biuletynie Informacji Publicznej Rządowego Centrum Legislacji: <https://legislacja.rcl.gov.pl/> [dostęp: 1.09.2024].

Garstka T., (2015), *Między tolerancją a akceptacją*, Warszawa: Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli, Fundacja Wsparcie i Rozwój, <https://www.kuratorium.waw.pl/dokumenty/zalaczniki/1/1-8811.pdf> [dostęp: 1.09.2024].

Kapitał [hasło w:] *Słownik języka polskiego PWN*, <https://sjp.pwn.pl/szukaj/kapita%C5%82%20.html> [dostęp: 1.09.2024].

Knopik T., (2022), *Kapitał różnorodności. Doradztwo zawodowe dla uczniów ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi*, Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji: <https://doradztwo.ore.edu.pl/wp-content/uploads/kapital-roznorodnosci-ORE.pdf> [dostęp: 1.09.2024].

Ministerstwo Gospodarki, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, (2015), *Wytyczne do przeprowadzania oceny wpływu oraz konsultacji publicznych w ramach rządowego*

procesu legislacyjnego, Warszawa: Rządowe Centrum Legislacji: <https://rcl.gov.pl/legislacja/wytyczne-do-przeprowadzania-oceny-wplywu-oraz-konsultacji-publicznych-w-ramach-rzadowego-procesu-legislacyjnego/> [dostęp: 1.09.2024].

Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych Intelaktualnie, (2015), *Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych. Opracowanie w tekście łatwym do czytania*, Warszawa: PSONI: <https://psoni.org.pl/wp-content/uploads/2015/09/konwencja-pdf.pdf> [dostęp: 1.09.2024].

Procedura [hasło w:] *Encyklopedia Zarządzania*: <https://mfiles.pl/pl/index.php/Procedura> [dostęp: 1.09.2024].

Rzecznik Praw Dziecka, (2021), *Badanie RPD: co piąte dziecko czuje się odrzucone przez rówieśników*: <https://old2025.brpd.gov.pl/2021/11/24/badanie-rpd-co-piate-dziecko-czuje-sie-odrzucone-przez-rowiesnikow/> [dostęp: 1.09.2024].

Rzecznik Praw Dziecka, (2022), *Raport Rzecznika Praw Dziecka. Ogólnopolskie badanie jakości życia dzieci i młodzieży w Polsce*, Warszawa: Biuro RPD: <https://brpd.gov.pl/wp-content/uploads/2022/03/Za%C5%82%C4%85cznik-do-informacji-o-dzia%C5%82alno%C5%9Bci-RPD-za-rok-2021-Raport-z-og%C3%B3lnopolskiego-badania-jako%C5%9Bci-%C5%BCycia-dzieci-w-Polsce-PDF-42MB.pdf> [dostęp: 1.09.2024].

Światowa Organizacja Zdrowia, (2009), *Międzynarodowa Klasyfikacja Funkcjonowania Niepełnosprawności i Zdrowia*, Warszawa: Centrum Systemów Informacyjnych Ochrony Zdrowia: https://www.cez.gov.pl/fileadmin/user_upload/Wytyczne/statystyka/icf_polish_version_56a8f7984213a.pdf [dostęp: 1.09.2024].

Taraszkiewicz M., (2018), *Przestrzeń szkoły. Inspiracje do kreowania szkoły jako miejsca integracji międzyludzkiej, uczenia się i rozwoju w ramach projektu NeuroBox*, Warszawa: Grupa Edukacyjna 21: https://site-387393.mozfiles.com/files/387393/PRZESTRZEN_SZKOLY_LUTY_2019_z_logami_nowre.pdf [dostęp: 1.09.2024].

Tolerancja [hasło w:] *Słownik języka polskiego PWN*, online: <https://sjp.pwn.pl/slowniki/tolerancja.html> [dostęp: 1.09.2024].

Twardowski J., (1970), *Sprawiedliwość* – wiersz zamieszczony na portalu aleklasa.pl: <https://aleklasa.pl/gimnazjum/c305-wiersze/sprawiedliwosc-twardowski> [dostęp: 1.09.2024].

Weź udział w konsultacjach publicznych w ramach rządowego procesu legislacyjnego – komunikat na stronie Ministerstwa Rozwoju i Technologii: <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologie/wez-udzial-w-konsultacjach-publicznych-w-ramach-rzadowego-procesu-legislacyjnego> [dostęp: 1.09.2024].

Filmy:

Artur Szaflik – superbohaterowie leżą i pracują: https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=g_Q3VqHst0o&feature=youtu.be [dostęp: 1.09.2024].

Czy ukończenie szkoły było dla mnie ważne? – spotkanie Marcina Rumana z uczniami ZSE1 Kraków: https://www.youtube.com/watch?v=WgQn0c7d_t0 [dostęp: 1.09.2024].

Droga do kariery – Jan Mela: <https://dokariery.pl/-/droga-do-kariery-jan-mela> [dostęp: 1.09.2024].

Dawid Woskanian o chorobie i Top Model: <https://www.tvn.pl/programy/top-model/aktualnosc/top-model-dawid-woskanian-o-chorobie-otworzylem-wielu-ludziom-oczy-st8149641> [dostęp: 1.09.2024].

Gdyby wszyscy byli tacy sami, świat byłby nudny – spot studia KISIEL: https://www.youtube.com/watch?v=J_BY5WKZiAM [dostęp: 1.09.2024].

Golem Rabina Eliasza – Legenda o golemie z Chełma – Wielokulturowy projekt bajkowy „Cztery Strony Bajek”: vimeo.com/channels/4stronybajek/151990471 [dostęp: 1.09.2024].

Inspirujący film – bądź jak pan Jensen: https://www.youtube.com/watch?v=4p5286T_kn0 [dostęp: 1.09.2024].

Na jego castingu wszyscy płakali! Dawid Woskanian został modelem mimo zespołu Tourette’a: <https://www.youtube.com/watch?v=dCMwFHbHpW4> [dostęp: 1.09.2024].

Niepełnosprawność jest ludzka – Katarzyna Bierzanowska w TEDx Lublin: <https://www.youtube.com/watch?v=BSDHAEZhc7E> [dostęp: 1.09.2024].

Mam Tourette’a i mi z tym dobrze – reportaż: <https://www.youtube.com/watch?v=J4elmy4dd6o> [dostęp: 1.09.2024].

Mariusz Kędziński – człowiek bez barier, Flying Carpet Studio: <https://www.youtube.com/watch?v=GYMmYnF5eTU> [dostęp: 1.09.2024].

Michał Milka łączy światy – spotkanie autorskie w Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej w Gdańsku dotyczące książki Michała Milki i Doroty Bielskiej: <https://www.youtube.com/watch?v=3zAdW6l-l2g> [dostęp: 1.09.2024].

Mity o pracy dla osób niepełnosprawnych – Majka Lipiak na Konferencji TEDx, Katowice Salon: https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=vyW7_Z2a7Ro [dostęp: 1.09.2024].

Tacy jak Wy – Autyzm: <https://www.youtube.com/watch?v=vBxGaAj9ke4> [dostęp: 1.09.2024].

Zespół Tourette'a – fakty i mity: <https://www.youtube.com/watch?v=Txj0LJxAtn8> [dostęp: 1.04.2024].

Akty prawne

Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 1964 r., Nr 9, poz. 59 ze zm.).

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (Dz.U. z 2023 r., poz. 2572).

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków i trybu udzielania zezwoleń na indywidualny program lub tok nauki oraz organizacji indywidualnego programu lub toku nauki (Dz.U. z 2017 r., poz. 1569).

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz.U. z 2020 r., poz. 1309, t.j.).

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz.U. z 2023 r., poz. 1798).

Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 2024 r., poz. 750, ze zm., t.j.).

Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2024 r., poz. 737 ze zm.).

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
tel. 22 345 37 00
www.ore.edu.pl